

ЉИЉАНА КОНСТАНТИНОВИЋ
Београд

ДИНАСТИЈА ОБРЕНОВИЋА – ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ приказ изложбе

Взложба Историјског музеја Србије *Династија Обреновића – из заоставштинe* одржана у Народном музеју у Београду од 22. II до 23. VI 1996. г. била је значајна како по својој историјској и културолошкој вредности, тако и са тачке гледишта музеолошког коришћења комплексног материјала и његове презентације.

Иако још увек без своје зграде – од оснивања 1963. па до данас, Музеј користи могућност свога програма, а у њему посебно означавање појединих јубилеја историјски значајних догађаја за развој Србије. Презентацијом најразнороднијег музејског материјала, сауваног како у Историјском музеју тако и у другим музејима и установама Србије, Музеј прказује богате музејске и друге фондове, који су публици иначе прилично непознати и неприступачни.

Њихово излагање у "историјској причи" – како се то популарно каже у музејима историјског типа, пре свега је едукативно али и драгоцено за упознавање самог материјала.

Концепт коришћења комплексног музејског материјала ансамблима вешто одабраних експоната који се односе уораво на личности или догађаје које је аутор желео да прикаже релативно је нов, али се све више користи у савременим историјским музејима, уместо ранијег груписања предмета углавном по врстама.

Тако је и аутор изложбе Љиљана Станојевић, у овом случају користила, имајући у виду пре свега тему, одређене "исказне могућности" експоната, како би што боље остварила своју замисао.

Изложба *Династија Обреновић...* пример је оваквог приказивања периода владавине Обреновића од појаве првих војвода – Милана и Милоша, па до последњег краља Александра Обреновића V. Као што је речено уједно је и приказ развоја Србије у периоду који је био изузетно значајан за њено постепено ослобађање и развој од аутономне Кнежевине до самосталне државе признате Бечким Конгресом 1878. г. као и за њену постепену европеизацију.

Хронолошки приступ личностима о догађајима у вези са њима био је једна од главних одредница, што је у музеолошкој презентацији Историјског музеја Србије основно, међутим да не би било забуне – материјали из заоставштине груписани су уз личности којима су припадали и ту је кори-

шћено у првом реду њихово тзв. "историјско својство". Истовремено су ти исти експонати дали и читав низ других не мање значајних података, који су у обради ове теме били изузетно драгоцени за боље упознавање Обреновића, европеизације самих владара, обичаја у њиховим домовима, постепене промене у начину живљења, па све до правог европског дворског амбијента и живљења у њему.

Поред текста Радоша Љушића о династији Обреновић и значајним догађајима у време њихове владавине, у каталогу су дати, исцрпно и веома добро, уз помоћ историјских текстова на тематским легендама преломни догађаји у развоју земље и удео, допринос или пресудни значај владара у тим збивањима. У музеолошкој презентацији су коришћени драгоцени портрети – ликовна дела највећим делом рађена по природи – дакле документи, као окоснице збивања. Окружени обиљем сачуваног материјала из заоставштине, уз одговарајућа документа пружена је посетиоцу веродостојна слика како владара, њихових жеља и амбиција, а што је најважније – успеха или неуспеха у њиховом раду.

Истакнута су и реаговања сарадника и народа на одређене поступке, политичке одлуке или вођење глобалне политике владалаца – абдикације, протеривање па чак и убиства владара. Међутим, поред свих ових збивања, основни циљ изложбе је у потпуности остварен – династија Обреновић и њена заоставштина. Тако ће се и наша размишљања односити на музејску презентацију фонда заоставштине велике разноврсности, тако да је било доста компликовано начинити историјске целине, јасан и разумљив опис времена, личности и догађаја.

За период прве владавине Милоша истакли бисмо портрете рађене по природи, свечану доламу – приказану до детаља и на портретима, чаше – поклоне као својеврсно ордење заслужним људима, печат кнеза Милоша. Акварели и снимци Анастаса Јовановића допуњују слику о кнезу Милошу и дају податке о његовим имањима у Србији и иностранству – о великом богатству које је стекао. Посебно значајне податке дају документа: хатишерифи, берати о аутономној Кнежевини Србији, наследном кнежевском достојанству, припајању шест нахија (Уосталом каталог изложбе наводи детаљно све експонате укључене у поједине одељке изложбе.) Навели бисмо још једно ликовно дело – Српска депутација Милошу 1859. за повратак на престо – К. Д. Поп Сатмарија – које приказује тај значајни историјски догађај.

С обзиром на значај Милоша као родоначелника династије и владара прве аутономне Кнежевине после вековног ропства, сматрали смо за потребно да наведемо и нека од експоната као изузетно драгоцене за формирање српске државе.

Одељак на изложби посвећен кнезу Михаилу представља свакако једно од најзначајнијих поглавља изложбе.

Имајући у виду сва збивања и успехе политичке а посебно у култури и образовању о чему говори пре свега изузетно значајан избор докумената као: закони о Народној скупштини, Народној војсци централној државној управи, оснивању Српског ученог друштва и драгоцених снимака Анастаса

Јовановића: Напуштање Београда од стране турске војске 1867. са Риза Пашом на челу, прослава 50 годишњице II српског устанка у Топидеру, 1865. сачувано је и много предмета из домаћинства – прибора од кристала и племенитих метала што говори о уласку Михаиловог двора у европске дворске средине и то са укусом али и великим материјалним могућностима.

На крају, делови одеће у којој је Михаило убијен сведочи о трагичном крају овога владара.

Период владавине кнеза Милана а потом краља Милана Обреновића IV приказан је обиљем скупоценог материјала: мобилијаром, посуђем са иницијалима и ознакама српске краљевске куће – српским грбом, иницијалима МО и то од кристала, злата, скупоцених порцелана и слично.

Ордење, медаље, споменице и међу њима и медаље за проглас Краљевине 1882. године; печати кнеза и краља Милана допуњују слику богатства и власти. Ликовни прикази значајних аутора догађаја који су обележили епоху владавине Милана Обреновића – Полазак Милана на бојно поље 1876. Проглас српске краљевине 1882. и други, радови су изузетних ликовних стваралаца као што је то био Ђорђе Крстић. Посебно се истичу и портрети кнеза и краља Милана и краљице Наталије – да наведемо само оне Карла Гебела, Стевана Годоровића, Ђуре Јакшића, Влаха Буковца, затим колорисане фотографије краљевског пара Милана Јовановића. Обиље изузетно значајних снимака – докумената приказују и чувају од заборавља изглед тадашње престонице Београда. Објекти који су махом до данас саувани – железничка станица 1885. Народна банка 1889., прве болнице 1862. Нови двор краља Милана (Сада Скупштина града) – да наведемо само неке од њих веома су лепо снимљени на овим старим фотографијама. На крају снимак спровода краља Милана у Бечу према станици тужан је крај и ове владавине.

И у овој целини истакли бисмо избор значајних докумената као што су прогласи о: пунолетству кнеза Милана 1872. о проглашењу Краљевине Србије 1882. Устав из 1888. затим Тајни уговор Војничка конвенција између Србије и Црне Горе из 1876. и прокламација о абдикацији краља Милана 1889. Најзад избор примерака српског новца из овог времена употпуњује слику овог периода развоја Србије.

Иза краља Александра, који је владао веома кратко остало је доста материјала који показује велику раскош којом су се Александар и Драга окружили.

Скупоцени стилски намештај, посуђе са грбовима и ликовима краља и краљице, који су били чак и на веома ситним предметима као што су дугмад за манжетне, показује свакако и сасвим одређене особине овог краљевског пара.

Сачуван је већи број портрета најзначајнијих сликара тога доба – Паје Јовановића и других, обиље споменица, медаља, ордења, па и турских и бугарских ордења.

Мноштво скица Михајла Валтровића за израду ордења и застава сведочи о томе како се придавала велика пажња оваквој врсти признања и симбола државе.

Фотографи тог времена прате сва збивања у породици и региструју све догађаје од интереса за саму породицу Обреновић, али нам остављају и портрете значајних људи тога доба – Јована Ристића, Јована Белимарковића па чак и Аписа и његове групе завереника "Црна рука".

Снимци Таковског двора, школе у Такову, Новог двора у Београду, манастира Хиландара вредни су документи свога времена.

Најзад документа – доношење и укидање Устава – посебно су занимљиви као покушаји увођења реда и закона, који су међутим доношени или укидани према жељама и потребама владара!

Изложени су и предмети за које се не може са сигурношћу утврдити коме су од чланова породице Обреновић припадали, и они употпуњују слику о веома великом богатству породице Обреновић, која је како је познато почела свој успон са кнезом Милошем, са веома скромним материјалним средствима.

Подаци у каталогу које је изнео у тексту Ђорђе Митровић, историчар, кустос Историјског музеја Србије а до којих је дошао изузетним истраживачким напорима и залагањем, представљају праву основу за даља истраживања не само за ову тему, већ и за многе аспекте исказаних могућности експоната заоставштине Обреновића, као и могуће путеве којима су многи од њих отишли продајом у бечком Доротеуму од стране краљице Наталије.

Најзад сама презентација, углавном врло успела у смислу комбиновања музејског материјала као јединствена тематска целина главног аутора Љиљане Станојевић и аутора поставке арх. Б. Шуваковић и поред заиста великог броја експоната, дала је јасну слику о самој династији Обреновић, њеним успонима и падовима, али и у значајном напретку како Србије у целини, тако и стварању државе као организованог друштва, које се постепено укључивало у европске токове тога времена.

Хтели бисмо на крају да нагласимо веома успело решење централног дела изложбе, као својеврсног центра целе теме са изузетно вредним портретима Милоша, Михаила, Милана и Александра и њиховим предметима значајним за владарске функције, што је већ на самом улазу у изложбену салу сугерирало посетиоцу ко су главни носиоци изложбене презентације владара династије Обреновића и њихове заоставштине.